

Հայ

1 Քարողագիրք Գրիգոր Աստուածաբանի, բայց ոչ ամբողջ, Մեղրական Պօղոս :

2 Մէկը քերականական եւ տրամաբանական ներածութիւն. միւսն ձեռագիր Մաշտոց Գապանձեան Տ. Պետրոսի օրգիք Սարգիս և Գէորգ :

1 Սաղմոս փոքր, Տամղաճոնց Գրիգոր :

8 Տպեալ օգտակար գրեանք Սարկաւագ Գէորգ Շահանեան յԵրուսաղեմէ :

5 Գրչագիր մեկնութիւն ժամագրքի և այլն Արեւեան Յակօբ :

1 Տարեկան Մանղումէի էֆքեար լըրագիր, Ս. Յակովբեան Սարգիս ուսումնատենչ երիտասարդի կողմէն շնորհուած :

Կան ուրիշ գրեանք որ թանգարանի եղբարց ստակով առնուած են, բայց խիստ քիչ. թող յիշեն Աղգասէր ընթերցողք նախալկայն Քրիստոսի ի թագաւորս Վեսին Արգարու արքայի քաղաքն և նորա դժբաղդութիւնն :

Թող յիշեն՝ որ Եգեսացին գիր և գրքիչ կը սիրէ, գրեանք կը սիրէ, բայց ձեռքը չ'անցնիր, զի ուժ չ'ունի և գրամ քիչ. զի նոր օտքի վրայ կը կանգնի, մեր տեսութիւնն և խօսքն ուրիշ ատենի թողլով, ձայնս յուսով կամփոփեմ. և

Մնամ. . .

Յակոբ Արեւեան, հանկա-

77 Մեկ. 9 : վարժ և հիմարիթ թիւն
յԵրեւան : Գարակի Երեւիդ Արեւեան Դպրոցի :

ԱՐԵԱՆ ԱՆՁՐԵԻՆԵՐ

ԵՒ ՄԹՆՈՂՈՐՏԱԿԱՆ ՓՈՇԻՔ

Ամեն դիպուած, կամ երեւոյթ, որ տեղի կ'ունենայ, պատճառէ մը ծնունդ կ'առնու. ծառաց տերեւնէրը կը շարժին, որովհետեւ հողմք կը շնչեն. հինաւուրց յաղթ մայրիկները կը տատանին, որովհետեւ մորիկները ուժգինս կը բաղկան. ամպք կ'որոտան և կը փայլատակեն, որովհետեւ շփմամբ հակասեռ ելեքարականութիւնք զիրար կը քաշեն. այսպէս ամենասովորականէն մինչեւ տարօրինակ դիպուածն իւր պատճառն ունի : Ռասկը սովորական երեւոյթներու մասին անտարբեր է, համարելով զայն արդիւնք մի անցողի նախասահմանութեան. իսկ անսովոր երեւոյթներու առջեւ կամ կ'ահաբեկի՝ նկատելով զայն իբր չարագուշակ նշան մեծ ձախորդութեան և կամ անփոյթ կը համարի իբրեւ արգասիք դիպուածոյ :

Բայց ընդհակառակն գիտունը ամեն երեւոյթ, թէ՛ սովորական և թէ՛ անսովոր, անտես չ'առնէր. մարաղեն նին հետազոտութեամբ կը քննէ, կը մտղէ, կը լուծէ եւ վերջապէս անոր պատճառը կը գտնէ. այսու միայն չը բաւականանար, այլ օրէնքներու տակ կը սահմանադրէ, և նմանօրինակ երեւոյթները մի և նոյն օրէնքով կը սլարգաբանէ : Իսկ եթէ պատահի, որ մի երեւոյթի պատճառին չը թափանցէ, չը կասիր և չը լքանիր. այլ անյուսա հատ ջանիւք կը յարատեւէ իւր աշխատութեան մէջ, մինչեւ որ ժամանակը իրեն ձեռնտու լինի նոյնը պարզելու :

Այսպէս շնորհիւ գիտութեան այսօր տարօրինակ կարծուած շատ երե-

ւոյթներ կը մեկնին պարզ կերպով, որոց կարգէն են նաեւ արեան, ծրծրմբոյ և փոշեղէն անձրեւներու երեւոյթները :

Արեան կամ կարմիր անձրեւներու պատճառը՝ տարրաբանք այսպէս կը մեկնեն : Հողմերը մթնոլորտի մէջ կը բարձրացնեն ամեն տեսակ փոշի, որոց մէջ կը գտնուին նմանապէս մի քանի տեսակ հանքերու փոշիներ, որպիսի են, կոբալտի, քրոմի, երկաթի թթու և այլն, որոնք մթնոլորտին մէջ պատահելով ջրեղէն գոլորշեաց՝ կը գունաւորեն, որով զանազան գոյներով անձրեւներ յառաջ կը բերեն, ինչպէս կարմիր, վարդագոյն, գորշ, դեղին, սև :

Ծծմբոյ, մոխրոյ և աւաղի անձրեւներն ալ նման պատճառէ մը յառաջ կը գան : Ծծմբային անձրեւաց մէջ կարծուած ծծումբը ուրիշ բան չէ, այլ ընտանի շօժւոյ (չամ պղածը) և ասոր նման մի քանի ծառոց ծաղկանց արգասաբեր դեղին փոշին է : Այս փոշիները հողմոց միջոցաւ երբեմն անհուն հեռաւորութեամբ կը ցրուին օդին մէջ, և ուր որ իյնան, նոյն երկիրը ծծմբոյ գունով կը ծածկեն :

Կը կարծուի թէ արեան անձրեւներն եւս ինչ ինչ պարագաներով կարմիր ձեան պատճառին նման պատճառէ յառաջ կը գան : Կարմիր ձիւններու գոյնը բուսաբաններուն Ուրեֆօ Նիվալիս կոչած սունկերու տեսակէն մանրագիտական փորձիկ տունկէ մը յառաջ կը գայ :

Մթնոլորտական գաւառներու անվէհեր քննիչ Պ. Թիսանտիէ, որ գիւտութեան նահատակ Սիվէլ և Գրօնէ — Սքինէլլի տարաբաղդներու ընկերն է, տարւոյն տղ և այլ եղանակաց մէջ օդին գաւառէ գաւառ տեղափոխած

փոշիներու վրայ մասնաւոր քննութիւններ ըրաւ և վերջի ատեններս Պուլուներ — Սիւր — Մէրի մէջ եկած փոշեղէն անձրեւի մը շամանդաղները լուծեց և հողային ամեն տեսակ անձրեւաց կաղմակերպութեան վերայ բացատրութիւններ տուաւ : այս փոշոյ անձրեւը եկաւ անցեալ տարւոյ հոկ. 9ին կէսօրին վերջը՝ փութորկային հողմով. փայտի մոխրոյ նման գորշախառն գոյն մ'ունէր, ալիւրի նման անօսր էր, որ մինչեւ անգամ տուններու գոցուած պատուհաններէն և փեղկերէն անարգել առատութեամբ սենեակներու մէջ մտաւ : Կը բաղկանար կէսէն աւելի կոպճակաւէ, մէկ երրորդը կրոյ բռնածխուտէ, իսկ մնացածը մեծ մասամբ գործարանաւոր նիւթերէ : Այս գործարանաւոր նիւթերը մանրագէտ գործիքով քննուելով՝ տեսնուեցաւ, որ խկապէս կը բաղկանան, ինչպէս ծովեզրեայ աւազն, ծովու զանազան տեսակ խիստ փոքր մամուռք բեկորներէ : Թերեւս հողմոց հոսանքները ծովեզրքին վրայ փչելով՝ աւաղի ամենանուրբ հիւլիները իրենց պտոյտքի ժամանակ վեր բարձրացնելով՝ նորա խիստ նուրբ և թեթեւ մասնիկները կը զատանէ :

Այս քննութեամբք. Պ. Թիսանտիէ, ինչպէս ինքը կ'ասէ, կարողացաւ հողային անձրեւաց պատմութեան ցարդ մթին մնացած ինչ ինչ կէտերը որոշ կերպով պարզել, այս անձրեւները թէ՛ չոր և թէ՛ անձրեւաց կաթիլներու մէջ խառն շատ անգամ ծովուն մէջ նաւերու վրայ կ'իջնան եւ երբեմն ընդարձակ գաւառներ կը ծածկեն : Երբեմն ասոնք կը պարունակեն իրենց մէջ բաւական մեծ քանակութեամբ գործարանաւոր նիւթեր, այս պատճառաւ պարարտ արօրից անիւր — կ'աւանդեն : Այս տեսակէն էր նաեւ

տնցեալ տարւոյ Մայիսի սկիզբները
Գաղղիոյ մէջ եկած անձրեւը , զոր Պ .
Պուիս լուծելով՝ գիտութեանց ակա-
դեմեային ներկայացուց :

Այս գործարանաւոր նիւթոյ ծա-
գումը մեկնելու համար , մինչև ցարդ-
այնպէս կ'ենթադրէին , կ'ըսէ Պ . Թի-
սանտիէ , թէ հողմով աւաղուտ անա-
պատներէն բարձրացած և օդոյ հո-
սանքով հեռաւոր կողմեր տեղափո-
խուած հանքային նիւթերը՝ իրենց ան-
ցից միջոցին օդոյ մէջ ծփացող հիւլե-
ներու հետ միանալով , գործարանա-
ւոր մասնկամբք կըստուարանան : Բայց
գիտութեանց թանգարանին մէջ գրտ-
նուած մի քանի տեսակ հողային անձ-
րեւաց տարրալուծութիւնը յայտնեց
այս ենթադրութեան անբաւականու-
թիւնը : Միջերկրականի , Գանարեան
կղզեաց , Իտալիոյ և այլ տեղեաց վրայ
իջած հողային անձրեւները բաց դե-
ղին և ալիւրի նման նուրբ են և ման-
րադիտական զննութիւնք ցոյց կը տան
թէ իրենց բաղադրութեան մէջ մտած
գործարանաւոր նիւթը գրեթէ բոլն
ծովու մամուռց բեկորներէ կազմուած
է , որք առանց օդոյ չեն կրնար աճիլ ,
և հողային անձրեւաց փոշիներու մաս-
նիկները՝ մամուռց բեկորներուն և Սա-
հարայի խիստ խոշոր աւաղահատերու
պարունակած հանքային շամանդաղնե-
րուն համանմանութիւն մի ունին :
Արնամբ ուրեմն այսու մտածել , որ
հողմոց ազդեցութեամբ անապատի ա-
ւաղահատերու և մասնաւորապէս բու-

սական մնացորդաց սամենանուրբ և ա-
մենաթեթեւ տարրները իրարմէ բաժ-
նուած են , և այսպէս մթնոլորտական
հոսանքները կարողացած են՝ ամենա-
նուազ քանակութեամբ գործարանա-
ւոր նիւթ պարունակող աւաղի հա-
տերէն այնպիսի փոշի մը կազմել , ո-
րոյ մէջ նոյն գործարանաւոր նիւթէն
մեծ քանակութիւն մը կը պարունակի :

Այս կարծիքը հաստատելու հա-
մար Պ . Թիսանտիէ հետեւեալ փորձը
ըրած է . նուազ քանակութեամբ թո-
րեալ ջրոյ մէջ Սահարայի աւաղ կը լե-
ցնէ և քիչ մը խառնելէն յետոյ մի
քանի վայրկեան կը թողու . յետոյ կը
տեսնայ , որ աւաղը ամանին յատակը
նստած է , իսկ պղտոր ջրոյ մակերե-
ւոյթին վրայ սիկէ խիստ բարակ թա-
ղանթ մի գոյացեր է , զոր մանրադի-
տակով զննելով կը տեսնէ , որ Ափրի-
կէի կողմերը իջած հողային անձրեւ-
ներու նիւթոց բոլորովին նման է .
Քննելով նաեւ Գոփի անապատին ա-
ւաղը , որ անշուշտ ջինու մէջ յաճախ
եկած հողային անձրեւներուն նիւթը
յառաջ կը բերէ , մի և նոյն արդիւն-
քը ստացան :

Պ . Թիսանտիէ կը յաւելու դար-
ձեալ , որ այս հողային անձրեւները
պէտք չէ շփութեւ՝ հրաբխային ժայթ-
քումներէն յառաջ եկած մոխրոյ անձ-
րեւաց հետ , որք ինչպէս յայտնի է ,
տաքութեան վառարանէն անցնելով՝
կարող չեն գործարանաւոր նիւթ պա-
րունակել :